

Ks. Prof. UKSW dr hab. Leonard Fic
Kierownik Katedry Religiologii i Dialogu Międzyreligijnego
Instytut Dialogu Kultury i religii
Wydział Teologiczny UKSW
W Warszawie

Recenzja osiągnięć i dorobku naukowego ks. dr. Dariusza Patera
w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego
przez Radę Wydziału Teologicznego UMK w Toruniu

Ks. dr Dariusz Pater, ur. w 1972 roku, w roku 2006 uzyskał stopień naukowy doktora nauk teologicznych na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Obecnie habilitant pracuje tam jako wykładowca. Na jego wykształcenie składają się ponadto: studium pedagogiczne, studium z zakresu etyki, szkolenia i kursy z ratownictwa medycznego i wodnego. Pozwoliły mu one uzyskać pogłębioną wiedzę naukową i praktyczną, dotyczącą tych dziedzin wiedzy.

1. Osiągnięcie naukowe

Jako osiągnięcie naukowe Habilitant przedstawił cykl piętnastu artykułów pod wspólnym tytułem „Chrystus Lekarz wobec bólu i cierpienia człowieka. Studium teologiczno-pastoralne” (pełny opis bibliograficzny artykułów: autoreferat, s. 11-12).

Przedstawione artykuły założeniowo prowadzone są na polu badań interdyscyplinarnych. Scalający artykuły *Chrystus Lekarz* stanowi założony punkt wyjścia i punkt dojścia. Punkt wyjścia, gdyż inspiracją jest problematyka teologiczna, związana z sytuacją duchową w sytuacjach granicznych. By opisać ją, całościowo zbadać, konieczne jest odwołanie się nie tylko do kompetencji teologii, ale i uwzględnienia instrumentów poznawczych i badawczych innych nauk (z medycyną na czele), które problematykę sytuacji granicznych i związanych z nimi zagadnień w specyficzny dla siebie sposób podejmują. W konsekwencji prowadzone badania w oparciu o metody charakterystyczne dla nauk szczegółowych, jak i teologicznych, prowadzą do stworzenia syntezy o charakterze pastoralno-praktycznym, która to stanowi sygnalizowany już punkt dojścia o charakterze teologicznym.

Scalający cykl artykułów *Chrystus Lekarz* w refleksji ks. dr. Dariusza Patera nie tyle oznacza chrystocentryzm prowadzonych analiz, co personalistyczne rozumienie relacji, która odnosi Chrystusa do całego szeregu osób, które sytuacje graniczne (zwłaszcza tajemnica cierpienia) angażują – człowieka chorego, jego rodzinę, duszpasterzy, lekarzy, personel medyczny.

Personalistyczne ujęcie relacji *Chrystus Lekarz* – człowiek implikuje z kolei daleko idące konsekwencje dla relacji międzyludzkich, zachodzących między poszczególnymi „osobami dramatu”, jakim jest tajemnica cierpienia, oznaczające dla każdego w niej uczestniczących specyficzną w niej partycypację i imperatyw funkcjonowania, które mają swe zapodmiotowanie w sferze aksjologiczno-agatologicznej. To determinuje intensywnie obecny w artykułach ks. Patera profil etyczno-moralny, który nie ogranicza się jednak tylko do teoretycznych rozważań, ale zawsze – co jest specyfiką teologii pastoralnej – implikuje propozycje praktyczne i konkretne wskazania adresowane do duszpasterzy, jak i grup ich działalnością obejmowanych.

Można postawić tezę, że ks. dr Dariusz Pater szuka możliwie najskuteczniejszego narzędzia „potrafiącego przemówić” do człowieka uczestniczącego w sytuacji granicznej, który – z natury będąc specyficznym i niepowtarzalnym – jest naznaczony swym wykształceniem, zadaniami, zobowiązaniami: rolę, jaka ma do odegrania w *misterium doloris*. Stąd angażowanie przez Habilitanta instrumentarium metodologicznego, jak i kompetencji całego wachlarza różnych w swym charakterze i statusie metodologicznym nauk: filozofii, psychologii, psychoterapii, socjologii, historii sztuki i literaturoznawstwa. Zabieg ten zdaje się być uwieńczony sukcesem. Stworzenie języka konstruującego procedury, ale nie tylko o charakterze technicznym, lecz odwołującego się do sfery przeżyciowo-emocjonalnej, dotykającej etyczno-moralnego fundamentu człowieczeństwa to cenny walor zaprezentowanego osiągnięcia naukowego, który należy docenić i z uznaniem pochwalić.

Na pewno to osiągnięcie naukowe ks. Dariusza Patera zasługuje na uznanie również ze względu na fakt, że na naszym rodzimym rynku naukowym prezentuje problematykę na polu nauk praktycznych w sposób mało znaczący do tej pory obecną. Należy podkreślić tym samym, że zaprezentowany przez Habilitanta cykl artykułów jest istotnym wkładem do badań z tego zakresu. Zdradza on dobre przygotowanie do podejmowania badań w tej przestrzeni nauki. Szkoda tylko, że znajomość przez niego fundamentalnych prac z tego zakresu chociażby w przestrzeni języka niemieckiego (czemu daje wyraz w swym autoreferacie, s. 13)

nie znajduje odbicia w jego publikacjach. Czyniłoby je tym bardziej kompetentnymi i wartościowymi, choć waloru i wartości odmawiać im tym samym nie mam zamiaru.

Jasna jest także logika zaproponowanego dyskursu, jeśli potraktować zaproponowane artykuły jako konsekwentną całość. Punktem wyjścia jest postawienie pytania o człowieka jako takiego, co suponuje formułowanie odpowiedzi teologicznych, ale konstruowanych w kontekście refleksji filozoficznej ze szczególnym uwypukleniem prakseologicznych konsekwencji. Koncepcja człowieka implikuje jego traktowanie, co szczególnej wyrazistości nabiera w sytuacjach granicznych. Oznaczają one nie tylko konieczność dokonywania waloryzacji wyborów w kategoriach dobra i zła, ale i również tego, co można nazwać partycypacją w etosie człowieczeństwa.

Stanowi to punkt wyjścia do uświadomienia istniejących niebezpieczeństw w odniesieniu do personalistycznie rozumianej osoby ludzkiej, ale i mających wpływ na nią uwarunkowanie środowiskowe najróżniejszego typu. Ks. Pater daje szeroką perspektywę istniejących zagrożeń, nie ograniczając się do ich opisu, ale formułując konkretne wskazania do przeciwstawiania się negatywnym zjawiskom, destruktywnym dla człowieka i jego rodziny rozumianej jako podstawowe środowisko jej wzrostu i rozwoju.

W tym kontekście podjęta zostaje zasadnicza część problemowa cyklu, bo dotycząca problemów duchowych problemów związanych z przeżywaniem sytuacji granicznych, dla których – w kontekście kontekstu medycznego – wspólnym mianownikiem jest cierpienie i śmierć. Antropologiczno-teologiczne podglebie tej problematyki w tekstach ks. Patera implikuje dyskurs starający się holistycznie poruszać zagadnienia ująć i zanalizować, nadając im wielowarstwowe implikacje, dotykające procedur medycznych, tła religijno-teleologicznego, etycznych zobowiązań, etosu ludzkiego i zawodowego.

Swoistym podsumowaniem jest ostatnia część przedstawionego cyklu artykułów, o profilu przede wszystkim pastoralnym. sytuacja graniczna zostaje tu ujęta jako sytuacja implikująca określony sposób realizacji ludzkiego etosu, który ukonkretnia w zależności od „roli”, którą człowiek ma odegrania w misterium cierpienia i śmierci.

Analizy i wnioski są celne i wartościowe, ich szczególnym walorem jest sygnalizowana już interdyscyplinarność, czy raczej multidyscyplinarność, której najistotniejszym i najoryginalniejszym efektem jest wykorzystanie jako wartości dodanej w dyskurs o

charakterze teologiczno-pastoralnym wyników badań wypracowanych przez medyczną deontologię.

2. Pozostały dorobek naukowy i działalność dydaktyczna

Oprócz cyklu artykułów, wskazanego jako osiągnięcie naukowe, ks. dr Dariusz Pater przedstawił do recenzji pięć monografii, sześć książek przez siebie redagowanych oraz 34 artykuły naukowe (w tym 14 to publikacje w dziełach zbiorowych, a 20 – artykuły w czasopiśmie) oraz osiemnaście publikacji przyczynkarskich i popularno-naukowych.

Aktywność badawczą Habilitanta trudno jest ocenić ze strony wymagań art. 16 ust. 4 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595, z późn. zm. 2) zmienionych rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz. U. Nr 196, poz. 1165). Dotyczy to kryteriów oceny ujętych w § 3 rozporządzenia, czyli: autorstwo lub współautorstwo publikacji naukowych w czasopiśmie znajdujących się w bazie European Reference Index for the Humanities (ERIH) lub Web of Science (WoS). W ERIH PLUS, WoS oraz h-indeks (Hirscha) nie ma żadnych cytowań; pod hasłem Habilitanta pojawia się odpowiedź: *The search did not return any results*. Habilitant publikował jednak w obcych językach tak w kraju, jak i za granicą. Ma w swoim dorobku szereg publikacji, w tym jedną pozycję książkową: *Філософські есе*, Суми 2008, ss. 87 oraz szereg artykułów: *Человек как открытое существование в философии Мечислава Гогача*, w: „Сборник научных трудов”, № 2/2007, Рига 2007, s. 161-172; *Maciej Kazimierz Sarbiewski – The outline to the portrait of a literary man and a philosopher*, „Lumen Poloniae” 1/2007, s. 101-107; *Демократия без гражданского общества*, w: „Сборник научных трудов”, № 1/2008, Рига 2008, s. 102-115; *Maciej Kazimierz Sarbiewski – the Polish Horace – poetic intertextualism*, w: „Lumen Poloniae” 2/2008, s. 91-98; *Maciej Kazimierz Sarbiewski – The aesthetical motives*, „Lumen Poloniae” 1/2008, s. 109-120; *Il lavoro dell'uomo come cammino alla santità*, in: „Parola e Tempo” 8/2009, p. 189-199; *The Christian symbolism of water and the spirituals formation of lifeguards*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 20 (2013), s.327-351; *L'etica nel servizio sanitario. Per medici e infermieri cattolici e non*, in: „Parola e Tempo” 13/2014, p. 249-258; *Maciej Kazimierz Sarbiewski (Casimire) – his poetic intertextuality*, „Lumen Poloniae” 2/2009, s. 27-33.

W autoreferacie ks. dr Dariusz Pater dzieli swój dorobek na cały szereg rozmaitych dziedzin naukowych. Podział ten wydaje się dobry i adekwatny. Cały dorobek przedstawiony do recenzji potwierdza szerokie kompetencje i dobre przygotowanie merytoryczne Habilitanta. Wydaje się, że właściwym jest potraktowanie go jako w całości klasyfikowalny i interpretowalny z punktu widzenia teologii pastoralnej. Przemawia za tym nie tylko przewaga publikacji z tej ostatniej dziedziny w odniesieniu do pozostałych, ale i fakt, że podejmowana tematyka z zakresu pozapastoralnych dziedzin może zostać potraktowana jako pewną przestrzeń metaprzeciwotową, wprowadzającą; swoiste tło dla zasadniczej prowadzonej przez Habilitanta narracji z zakresu medycyny pastoralnej i teologii pastoralnej.

Problematyka dogmatyczna w interpretacji ks. dr Patera przez powiązanie jej z zagadnieniami aktywności człowieka (problem pracy: *Praca ludzka jako naturalny sakrament*, Warszawa 2006; *Sakramentalna obecność Chrystusa*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 5 (2007), s. 118-134; *Il lavoro dell'uomo come cammino alla santità*, in: *Parola e Tempo* 8/2009, p. 189-199.) oraz kwestiami eksplikacji pobożności maryjnej (*Kapliczki Matki Bożej w Ziemi Przysuskiej znakiem pobożności maryjnej*, Przysucha 2010; *Wybrane elementy polskiej ludowej pobożności maryjnej w czasach Oskara Kolberga i współcześnie. Ziemia Przysuska jako studium przypadku*, „Ateneum Kapłańskie” 163 (2014), z. 3 (634), s. 549-560) uzyskuje wymiar praktyczny, a więc pastoralny.

Również dorobek klasyfikowany przez Habilitanta jako filozoficzny (autoreferat, s. 5) – z racji swego powiązania z zagadnieniami teologicznymi – ma charakter wybitnie wprowadzający dla prowadzonych przez niego analiz, inspirowanych problemami pastoralnymi o profilu przede wszystkim antropologicznym. Zagadnienia pastoralne domagają się bowiem (jak każda dziedzina wiedzy) precyzyjnych dookreśleń terminologicznych i systematyzacji; filozofia jest w tym pomocą kompetentną i wręcz nieodzowną.

Sfera działań ludzkich w społeczeństwie opisywana przez katolicką naukę społeczną oznacza dla Habilitanta analizę znaczenia dla człowieka aktualnych zjawisk, obecnych w przestrzeni ludzkiego życia. Jak najbardziej są to więc analizy o nachyleniu pastoralnym. Z kolei zainteresowania literaturą rozumianą jako *locus theologicus* można powiązać z ciągle towarzyszącemu każdemu piszącemu poszukiwaniu słownictwa, terminologii możliwie najbardziej precyzyjnie językowo opisującej realnie istniejącą, złożoną rzeczywistość.

To wszystko stanowi wartościowe tło dla zagadnień z zakresu teologii pastoralnej, wśród których najistotniejsze wydają się być redagowany przez Habilitanta cykl książek „Ból

i cierpienie”: *Ból i cierpienie- ognisko światła i ciemności*, (red.) D. Pater, Warszawa 2013, t. 1, s.144; *Ból i cierpienie- ognisko światła i ciemności*, (red.) D. Pater, Warszawa 2014, t. 2, s.200; *Ból i cierpienie- ognisko światła i ciemności. Medycyna-Filozofia-Teologia*, (red.) D. Pater, Warszawa 2015, t. 3, s.263. oraz powiązane z nimi tematycznie: *Filozofia współczesna o doświadczeniu śmierci*, w: „Гуманітарний Вісник Запорізької державної інженерної академії”, Випуск 33, Запоріжжя 2008, с. 190-198; *Kremacja w świetle nauki Kościoła katolickiego*, „Radomski Rocznik Lekarski”, 12(2009), s. 153-163; *Człowiek wobec bólu i cierpienia. Refleksja pastoralna*, Warszawa 2012.

Swoistym tego dopełnieniem wydają się być teksty, które określiłbym jako powstałe na granicy teologii pastoralnej i teologii życia duchowego: *Cierpienie człowieka a tajemnica krzyża Chrystusowego*, w: D. Pater (red.), *Skąd przychodzi pomoc? Modlitwy i teksty w cierpieniu. Przewodnik duchowy dla służby zdrowia*, Warszawa 2011, s. 12-27; *Cierpienie jako dar łaski*, w: D. Pater (red.), *Skąd przychodzi pomoc? Modlitwy i teksty w cierpieniu. Przewodnik duchowy dla służby zdrowia*, Warszawa 2011, s. 52-61; *Rachunek sumienia dla katolickich lekarzy i pielęgniarek. O etyce w służbie zdrowia*, Warszawa 2010.

Przedstawiony do oceny dorobek naukowy odznacza się ciekawą tematyką, wykazuje znajomość literatury przedmiotu oraz dobre opanowanie metodologii badań teologicznych oraz teologiczno-interdyscyplinarnych. Dowodzą one, iż ks. dr Dariusz Pater jest kompetentny w badanych przez siebie obszarach tematycznych; jest dobrym teologiem rozumiejącym poszczególne zagadnienia, o których traktują jego prace. Książki i artykuły potwierdzają istotne zainteresowania autora w przestrzeni wyznaczonej przez zagadnienia związane z teologią pastoralną i medycyną pastoralną. Cennym uzupełnieniem i wyrazem erudycji Habilitanta są jego poszukiwania z zakresu filozofii, literatury czy katolickiej nauki społecznej. Skupienie się przede wszystkim na interdyscyplinarnym interpretowaniu problematyki teologiczno-pastoralnej w odniesieniu do nauk medycznych świadczy o jego świadomym i konsekwentnym wyborze specjalizacji, ale potwierdza szerokie spektrum innych zainteresowań i kompetencji Habilitanta. Biorąc pod uwagę, że jego dorobek z zakresu medycyny pastoralnej reprezentuje pod względem zainteresowań pole badane przez nieliczną grupę polskich teologów, należy docenić tę specjalizację.

Pozytywnie oceniam udział ks. Dariusza Patera w sympozjach naukowych (międzynarodowe:18, ogólnopolskie: 20). Udział ten był we wszystkich przypadkach czynny (prezentacja autorskiego referatu) i, sądząc po tytułach prezentacji, istotny.

Należy podkreślić dużą aktywność Habilitanta na polu popularyzacji teologii. Sprawą najbardziej tu istotną wydają się być organizowane przez niego konferencje z cyklu „Ból i cierpienie”, których szczególną wartością jest stworzenie przestrzeni spotkania i wymiany myśli dla nauk medycznych, teologicznych i filozoficznych oraz ich dokumentacja w postaci książkowych wydań przedstawianych tam referatów, której to serii habilitant jest redaktorem. Ważnym rysem jego aktywności jest również podejmowanie problematyki z zakresu ratownictwa i sportu, ukazując w ten sposób etos tych przestrzeni ludzkiej aktywności i uświadamiając kontekst aksjologiczno-teologiczny.

Z uznaniem należy zauważyć też aktywność Habilitanta w przestrzeni dydaktycznej i administracyjnej (autoreferat, s. 3-4, zob. też załącznik: *Współpraca naukowa i działalność popularyzatorska*). Jest ona dostrzegana i zauważana przez liczne gremia: naukowe i społeczne, czego wyrazem są otrzymywane przez Habilitanta nagrody (zob. autoreferat, s. 25-26). Ks. Pater wydaje się być człowiekiem niespożytej energii i możliwości, tym bardziej należy mieć nadzieję, że realizowany przez niego kolejny etap naukowej kompetencji i specjalizacji tym bardziej zmotywuje go do służby nauce i swojej uczelni. tym samym – podsumowując – stwierdzam, że przedstawiony dorobek naukowy jest bardzo obszerny i wystarczający (merytorycznie i formalnie), aby poprzeć wniosek Habilitanta.

3. Wniosek końcowy

Analiza osiągnięcia i dorobku naukowego ks. dr Dariusza Patera pozwala mi stwierdzić, iż jego prace przyczyniają się do znaczącego poszerzenia wiedzy teologicznej w dziedzinie teologii praktycznej przede wszystkim przez charakter interdyscyplinarny prowadzonych studiów. Na pewno przeprowadzone przez niego badania tak w zakresie przedstawionego osiągnięcia naukowego, jak i zaprezentowanego dorobku naukowego wydają się istotne dla rozwoju i popularyzacji teologii pastoralnej. Tym samym zwracam się do Rady Wydziału Teologicznego UMK o prowadzenie dalszych procedur w postępowaniu habilitacyjnym ks. dr. Dariusza Patera.

Warszawa, 26 kwietnia 2016 r.

Ks. prof. UKSW dr hab. Leonard Fic